
پیر پر نیاں اندیش

میلاد عظیمی و عاطفہ طیبہ
در صحبت سایہ

انتشارات سخن

www.ketab.ir

سرشناسه	: ابتهاج، هوشنگ، ۱۳۰۶ - مصاحبه شونده
عنوان و نام پدیدآور	: پیر پریاناندیش / میلاد عظیمی و عاطفه طیفه در صحبت سایه.
مشخصات نشر	: تهران: سخن، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری	: ج. ۱
شابک	: دوره: ۳-۶۰۰-۳۷۲-۹۷۸-۹۶۴؛ ج. ۱: ۳-۵۹۸-۳۷۲-۹۷۸-۹۶۴؛ دوره: ۲: ۰۰-۵۹۹-۳۷۲-۹۷۸-۹۶۴
وضعیت فهرست نویسی	: فبا
موضوع	: ابتهاج، هوشنگ، ۱۳۰۶ - مصاحبه‌ها
موضوع	: شاعران ایرانی - قرن ۱۴ - مصاحبه‌ها
شناسه افزوده	: عظیمی، میلاد، ۱۳۵۷ - مصاحبه‌گر
شناسه افزوده	: طیفه، عاطفه، ۱۳۵۹ - مصاحبه‌گر
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ی ۳ب / PIR ۷۹۴۲
رده بندی دیویی	: ۸۵۱/۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۹۳۳۸۲

انتشارات سخن
خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه،

خیابان و خیابان نظری، شماره ۴۸

فکس: ۶۶۶۶۳۸۷۵

www.sokhanpub.com

E.mail: info@sokhanpub.com

پیر پونیان اندیش

میلاد عظیمی و ماطفه طیه

در صحبت سایه

لیتوگرافی: کونر

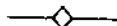
چاپ: دایره سفید

چاپ اول: ۱۳۹۱

تیراژ: ۲۷۵۰ نسخه

شابک دوره: ۳-۶۰۰-۳۷۲-۹۶۴-۹۷۸

شابک جلد ۱: ۳-۵۹۸-۳۷۲-۹۶۴-۹۷۸

مرکز پخش: خیابان انقلاب، تهران، مقابل دانشگاه، شماره ۱۲۲۴

تلفن ۶۶۴۶۵۹۷۰ - ۶۶۴۶۰۶۶۷

فهرست مطالب

سی و هفت	چند کلمه
۱	غفلت پاکی بود...
۳	یاد
۶	اجداد نیک نام
۱۰	آن روزهای سالم سرشار
۱۵	خانه پدری
۲۵	بازهم خانه پدری
۳۱	کبوتر!
۳۳	دستپخت مادر
۳۴	عروسک!
۳۵	حرف راست مادر
۳۷	ضبطه!
۳۸	در خطاب به مادر
۳۹	انصاف می‌دهم که پدر رادمرد بود
۴۶	مرگ پدر
۵۰	از قیل و قال مدرسه
۵۶	جنگ جهانی دوم
۶۰	شهریور ۱۳۲۰
۶۴	رشت

- ۶۷ تاثیر در رشت
- ۷۰ سینما در رشت
- ۷۲ تظاهرات در رشت
- ۷۴ در اقلیم کتاب
- ۷۸ نخستین نغمه‌ها
- ۸۳ نامه منظوم به پدر
- ۸۶ مناظر گل و بلبل
- ۸۷ مهاجرت به تهران
- ۹۵ بعد از مدرسه
- ۹۷ با شهریار
- ۹۹ شهریار (۱)
- ۱۰۸ شهریار (۲)
- ۱۱۴ شهریار (۳)
- ۱۱۹ اشک مریم
- ۱۲۹ نگرانی شهریار
- ۱۳۲ توبه شهریار
- ۱۳۵ هذیان دل
- ۱۴۰ شهریار و تلویزیون و شعر نقاش
- ۱۴۲ رهی و شهریار
- ۱۴۵ من برخی آن پیر خردمند...
- ۱۴۶ حافظ به روایت شهریار
- ۱۴۷ مقدمه شهریار بر سیاه‌مشق یک
- ۱۴۸ شهریار و حزب توده
- ۱۴۸ شهریار؛ شاعر جهانی
- ۱۴۹ آخرین دیدار با شهریار

۱۵۵	با مرتضی کیوان
۱۵۷	پیام و پیمان
۱۶۰	مرتضی کیوان
۱۶۹	حلقه کیوان
۱۷۶	یک روز با کیوان
۱۸۴	یک نامه از کیوان
۱۸۸	عشق سر بلند
۲۰۵	کیوان؛ عاشق دوستی
۲۱۰	دستگیری کیوان
۲۱۵	کیوان ستاره شد!
۲۲۲	یادگار خون سرو
۲۲۵	سروستان
۲۲۶	سفر فلکی
۲۲۷	کار گل
۲۲۹	سالهای شرکت سیمان تهران
۲۴۳	کار دل
۲۴۵	سالهای رادیو (۱)
۲۵۵	سالهای رادیو (۲)
۲۶۵	سالهای رادیو (۳)
۲۷۲	گلچین هفته
۲۷۷	جمعه سیاه
۲۸۰	چند پرسش درباره چاوش
۲۸۷	سیاه‌گوشه زندان
۲۸۹	روزهای زندان
۲۹۶	زندان و شعر

- ۳۰۹ در قفس
- ۳۱۱ هم پیمان
- ۳۱۳ رباعی‌های زندان
- ۳۱۵ یک رباعی
- ۳۱۵ سیگار آزادی
- ۳۱۶ استاد! مگری...
- ۳۱۷ هنر گام زمان
- ۳۲۱ آینه در آینه
- ۳۲۳ آلماء؛ مهر ماندگار (۱)
- ۳۲۴ الزهد والرفاق!
- ۳۲۵ آلماء؛ مهر ماندگار (۲)
- ۳۲۷ محتمل الضدين
- ۳۲۹ از مصائب آماجون (۱)
- ۳۲۹ از مصائب آماجون (۲)
- ۳۳۰ از مصائب آماجون (۳)
- ۳۳۱ از مصائب آماجون (۴)
- ۳۳۱ دفترچه شعر
- ۳۳۲ فاطی خانوم
- ۳۳۴ فرزندان و نوه‌ها
- ۳۳۶ آلماء؛ مهر ماندگار (۳)
- ۳۳۷ آشیان بر باد
- ۳۳۹ کوچ
- ۳۴۴ کجا روم؟
- ۳۴۷ یاد بعضی نفرات
- ۳۴۹ به آذین

- ۳۶۰ نکته‌ای دربارهٔ احمد کسروی
- ۳۶۲ احمدعلی رجایی بخارایی
- ۳۶۷ محمدجعفر محبوب
- ۳۷۱ ابراهیم گلستان
- ۳۷۳ یادداشتی از ابراهیم گلستان
- ۳۷۶ محمدعلی اسلامی ندوشن
- ۳۷۸ شاهرخ مسکوب
- ۳۸۴ گالیا
- ۳۹۱ شرف خراسانی
- ۳۹۳ شفیع کدکنی: آمیزهٔ تماقض‌ها
- ۳۹۴ یادی از محمدقاضی
- ۳۹۵ محمد زهرایی
- ۳۹۷ صادق هدایت
- ۴۰۱ غلامحسین ساعدی
- ۴۰۲ استاد محمدعلی دهقانی
- ۴۰۴ کامران فانی
- ۴۰۵ غلامرضا تختی
- ۴۰۸ عبدالله موحد
- ۴۰۹ امامعلی حبیبی
- ۴۱۰ شمس‌الدین سیدعباسی
- ۴۱۲ عباس زریاب خویی
- ۴۱۶ حسن خجسته
- ۴۱۸ فرخ غفاری
- ۴۱۹ محمدامین ریاحی
- ۴۲۱ جلال آل احمد

- ۴۲۲ آقای شفیع‌لو
- ۴۲۶ بزرگ علوی
- ۴۲۶ یادی از سعید نفیسی
- ۴۲۷ مهرداد بهار
- ۴۲۸ عبدالحسین نوشین
- ۴۲۹ کالین دیویس
- ۴۳۲ مهندس سبحانی
- ۴۳۲ آقای فقیهی
- ۴۳۳ محمود پاینده
- ۴۳۵ موسیقی
- ۴۳۷ شاهنامه و آواز
- ۴۳۸ حق‌شناسی - حد‌شناسی
- ۴۴۱ نکاتی دربارهٔ آواز ایرانی
- ۴۴۶ آواز ماهور سایه
- ۴۴۸ نورعلی‌خان برومند
- ۴۵۱ آواز و شعر سعدی
- ۴۵۲ گریز
- ۴۵۴ نی مرد!
- ۴۵۵ شبی با استاد شهناز
- ۴۵۷ هم‌کوک
- ۴۶۰ دایرهٔ عجز و عزا
- ۴۶۱ رضاقلی‌میرزا ظلی
- ۴۶۲ جوان‌گرایی و رستاخیز در موسیقی ایران
- ۴۶۳ یک خاطره
- ۴۶۴ از بهترین آوازهای شجریان

۴۶۵	رَبِّنا (۱)
۴۶۶	رَبِّنا (۲)
۴۶۷	پرسیدن عیب نیست
۴۶۸	بداهه خوانی
۴۶۹	داروش طلایی
۴۷۰	با شجریان و لطفی در محضر شهریار
۴۷۲	یادی از روح الله خالقی
۴۷۶	مرغ سحر
۴۷۷	مرغ سحر و هنگامه اخوان
۴۷۷	نایب اسدالله
۴۷۸	آواز
۴۷۹	لله فرهنگ!
۴۸۲	ابوالحسن خان صبا
۴۸۵	عود عبدالوهاب شهیدی
۴۸۶	حکایت دل ما بانی کسایی کن
۴۸۹	حسین تهرانی و صبا
۴۹۱	پرویز مشکاتیان و...
۴۹۴	دریغا دریغ!
۴۹۴	چه فایده؟!۹
۴۹۵	علی اکبرخان شهنازی
۵۰۰	نوآوری در موسیقی
۵۰۱	گلپا
۵۰۲	آشنایی لطفی و سایه
۵۰۵	گزیده آواز ایرانی
۵۰۶	تصنیف

۵۰۹	تو ای پری کجایی
۵۱۱	سپیده
۵۱۲	مرشد مرادی
۵۱۶	بنان (۱)
۵۱۹	بنان (۲)
۵۲۲	گل آفتابگردان
۵۲۳	مهدی کمالیان
۵۲۴	برواز عشق
۵۲۶	لطف الله مجد
۵۲۷	گریه لیلی
۵۳۰	ادیب خوانساری
۵۳۲	خاطره‌ای از صبا
۵۳۴	چنین کنند بزرگان
۵۳۵	شبی با کسای و شهنواز و ناج اصفهانی
۵۴۱	ترکمن
۵۴۲	بهار غم‌انگیز
۵۴۷	فریدون شهبازیان
۵۴۸	یادی از ناصر فرهنگ‌فر
۵۵۰	پروانه
۵۵۳	قمر اینجاست
۵۶۰	دلکش
۵۶۳	مرضیه
۵۶۴	سوسن
۵۶۵	کی می‌گه کجه!
۵۶۷	حمیرا

۵۶۷	سیمین غانم
۵۶۸	هنگامه اخوان
۵۷۰	رضوی سروستانی
۵۷۰	رامبد صدیف
۵۷۱	حسین سمندری
۵۷۲	غلامحسین بیگجه‌خانی
۵۷۲	جلال ذوالفنون
۵۷۳	شش با شهریار و هرمزی و تهرانی
۵۸۰	به یاد عارف
۵۸۲	عشق داند...
۵۸۴	عبدالله‌خان دواسی
۵۸۵	محمد موسوی
۵۸۶	رضا دیوونه
۵۸۷	عیب موسیقی ایرانی
۵۹۰	ایران خورشیدی تابان دارد
۵۹۲	دریچه
۵۹۵	گوگوش
۵۹۷	فریدون فروغی
۵۹۷	یونس دردشتی
۵۹۸	تنوری سایه برای شنیدن موسیقی
۶۰۰	استاد کامل
۶۰۱	احمد عبادی
۶۰۵	عبادی، صبا، شهریار
۶۰۷	حسین علیزاده
۶۱۴	بیات اصفهان لطفی

- ۶۱۶ قوامی
- ۶۱۸ شهریار فریوسفی
- ۶۲۰ غوغای عشقبازان
- ۶۲۲ فرامرز پایور
- ۶۲۴ مجید درخشانی
- ۶۲۶ عارف قزوینی
- ۶۳۱ اندر باب شعر
- ۶۳۳ توصیه به شاعری جوان
- ۶۳۳ شعر را باید در ایران گفت
- ۶۳۴ این رنج خردانه
- ۶۳۵ قافیه اندیشی
- ۶۳۶ استمرار فرهنگی
- ۶۳۸ شاعر خوش قریه!
- ۶۴۰ پردگی
- ۶۴۱ قصیده
- ۶۴۲ شعر و افیون
- ۶۴۴ مزیت و موهبت
- ۶۴۶ گوشه تماشا
- ۶۴۷ نکته‌هایی در باب غزل جوان‌ها
- ۶۴۹ دفترهای شعری که گم شد
- ۶۵۲ چه غریب ماندی ای دل!
- ۶۵۵ شعر و تجربه
- ۶۵۶ تعادل در شعر
- ۶۵۷ همیشه در میان
- ۶۵۹ شهرت و شکاک

- ۶۶۲ صیادان معنی
- ۶۶۳ عیدست و...
- ۶۶۴ ضحاک ماردوش
- ۶۶۵ پل سایه
- ۶۶۶ آواز غم
- ۶۶۹ طبیعت در شعر سایه
- ۶۷۰ بنگر اینجا چه مایه رقت هست
- ۶۷۱ در فتنه و ستاخیز
- ۶۷۳ لال بازی
- ۶۷۵ سیاه جامه و ما
- ۶۷۵ بهترین شاعر معاصر
- ۶۷۶ لاله در قائله
- ۶۷۷ خاصیت آیینگی
- ۶۷۸ کاغذ زر
- ۶۷۹ انتظار
- ۶۸۰ خوبرو؟!
- ۶۸۱ شعر بی معنا!
- ۶۸۴ شب روشن
- ۶۸۷ اولین بیت بانگ نی
- ۶۸۸ ماه اگر حلقه به در کوفت...
- ۶۸۹ هوای روی تو دارم
- ۶۹۱ نان بی سوادى مردم را می خوریم!
- ۶۹۲ سیاه کرد مرا آسمان بی خورشید
- ۶۹۳ دوییتی
- ۶۹۵ غزل برای برتر معاصر

۶۹۶	خواب رنگی
۶۹۷	موج نو
۶۹۹	یک رباعی
۷۰۰	سماع سوختن
۷۰۲	جوانها در راهند!
۷۰۳	هنر گام زمان
۷۰۴	بهترین خمیره
۷۰۵	هست ای ساقی
۷۰۷	حصار
۷۰۹	ای جلاد نفکت باد!
۷۱۱	غزل مفصل
۷۱۳	افسوس
۷۱۴	غزل گفتن نادرپور و کسرائی
۷۱۵	اشعر شاعران چپ ایران
۷۱۷	دلی در آتش
۷۱۹	شب شعر در وین
۷۲۰	شب شعر در بابل
۷۲۲	گریه شبانه
۷۲۵	در دناک‌ترین شعر فارسی
۷۲۷	تکرار
۷۲۸	کار هنر اقتناع است
۷۳۲	میراث
۷۳۴	خلاصه عرفان
۷۳۵	غروب چمن
۷۳۸	بازتاب معلومات در شعر

۷۴۰	الهام
۷۴۳	ارغوان (۱)
۷۴۷	ارغوان (۲)
۷۵۱	در زنجیر
۷۵۲	گریه بی بهانه
۷۵۳	خنده نیلوفری
۷۵۵	غزل نو
۷۵۶	حرمت شعر
۷۵۹	غزلِ تن
۷۶۱	شعر مدرن
۷۶۲	بگزین!
۷۶۳	مربع مرگ
۷۶۶	اسم و تاریخ شعر
۷۶۷	شعر فروشی؟!
۷۶۸	زبان نگاه
۷۷۳	اربعین
۷۷۴	خنده‌شان دارد ز بی‌دردی نشان
۷۷۶	پشت آینه
۷۷۷	بیت فراموش شده
۷۷۸	شعرهای مشترک
۷۸۲	سادگی زیان شعر
۷۸۶	میز می‌آیند!
۷۸۷	گبست
۷۸۹	اسکندر شاخ‌دار
۷۹۰	شعر و اشک

۷۹۱	درد گنگ
۷۹۳	اطمینان
۷۹۵	با شاعران
۷۹۷	رودکی
۷۹۹	فردوسی بزرگ
۸۰۵	اگر باز جویی از او بیت بد
۸۰۶	رستم و اسفندیار
۸۰۹	فرخ سیستانی
۸۱۱	منوچهری
۸۱۴	ناصر خسرو
۸۱۵	از سنایی به رودکی
۸۱۶	ویس و رامین
۸۱۷	شب نیشابور
۸۲۱	حرف درست!
۸۲۲	عمیق
۸۲۳	نظامی
۸۲۵	خاقانی
۸۲۷	دیوان شمس
۸۲۸	مثنوی معنوی
۸۲۸	رباعیات مولانا
۸۲۹	آشنایی با سعدی
۸۳۲	سیمای سعدی
۸۳۳	عبید زاکانی
۸۳۴	خواجوی کرمانی
۸۳۵	آشنایی با حافظ

۸۳۶	پیوند ازلی و ابدی با حافظ
۸۳۹	بیش از اینم نیست
۸۴۱	غزلِ دورهٔ بازگشت
۸۴۲	قاآنی
۸۴۳	فروغی بسطامی
۸۴۴	شعر و ثوق الدوله
۸۴۵	اقبال لاهوری
۸۴۶	ایرج میرزا
۸۴۹	رضوانی
۸۵۰	میرزادهٔ عشق
۸۵۰	نسیم شمال
۸۵۱	ابوالقاسم لاهوتی
۸۵۳	ملک الشعراء بهار
۸۵۹	پادشاه فتح
۸۶۵	ای فسانه فسانه فسانه!
۸۷۱	علی اکبر دهخدا
۸۷۴	رهی معیری
۸۷۵	ابوالحسن ورزی
۸۷۵	امیری فیروزکوهی
۸۷۶	نظام وفا
۸۷۹	پروین اعتصامی
۸۸۰	پژمان بختیاری
۸۸۱	پرویز خانلری
۸۸۳	مهدی حمیدی شیرازی
۸۸۷	افراشته

۸۹۲	گلچین گیلانی
۸۹۶	فریدون توللی
۸۹۹	ژاله اصفهانی
۹۰۱	منوچهر شیبانی
۹۰۲	کوه تنهایی
۹۰۳	عماد خراسانی
۹۰۶	احمد شاملو
۹۱۷	کارت عضویت
۹۱۸	شعر منحصراً به فرد شاملو
۹۱۹	حافظ به روایت شاملو
۹۲۰	بامداد در آینه
۹۲۲	اسماعیل خویی
۹۲۳	محمد زهری
۹۲۴	ایرج دهقان
۹۲۵	یزدان بخش قهرمان
۹۲۶	مهدی اخوان ثالث
۹۳۷	شاملو و اخوان و امکانات زبان فارسی
۹۳۹	تلخ چون باده دلپذیر جو غم
۹۴۱	محمد رضا شفیعی کدکنی
۹۴۲	شاعر بدنام
۹۴۳	کارو
۹۴۴	یدالله رویایی
۹۴۷	حسین منزوی
۹۴۹	سیمین بهبهانی
۹۵۴	هوشنگ ایرانی

- ۹۵۶ نادر نادرپور
- ۹۶۷ نادرپور و موسیقی کلاسیک
- ۹۶۸ منوچهر نیستانی
- ۹۶۸ مریم حیدرزاده
- ۹۶۹ ایرج زبردست
- ۹۷۱ قیصر امین‌پور
- ۹۷۲ طاهره صفارزاده
- ۹۷۲ سلمان هراتی
- ۹۷۲ مفتون امینی
- ۹۷۳ فریدون مشیری
- ۹۷۵ اقبال عام به شعر مشیری
- ۹۷۶ جعفر کوش‌آبادی
- ۹۷۷ پرویز شاپور
- ۹۷۸ فروغ فرخزاد
- ۹۸۰ ابراهیم گلستان و تولدی دیگر
- ۹۸۱ سیاوش کسرای
- ۹۸۸ شعر کسرای
- ۹۹۶ کسرای و شاعران دیگر
- ۹۹۸ آرش کمانگیر
- ۱۰۰۲ سهراب سپهری
- ۱۰۰۵ از اینجا و آنجا
- ۱۰۰۷ زیبایی
- ۱۰۰۷ کی مهربانی باز خواهد گشت
- ۱۰۰۸ تاریخ بیهقی
- ۱۰۰۹ آرمان و واقعیت

- ۱۰۱۰ گفتگوی شاعران
- ۱۰۱۱ سیاست؛ اخلاق؛ شکست
- ۱۰۱۹ که از این راه خون آلود برگردم!
- ۱۰۲۴ همشهری سایه
- ۱۰۲۵ سانسور ملوکانه
- ۱۰۲۷ فن کوئل
- ۱۰۲۸ چند عکس
- ۱۰۲۹ بخت بیدار
- ۱۰۳۰ ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
- ۱۰۳۲ انجمن ادبی
- ۱۰۳۴ هزارهٔ دوم آسوی گری
- ۱۰۳۵ لال بادا زبان گوینده!
- ۱۰۳۶ اصل سایه
- ۱۰۳۷ اذان مؤذن زاده
- ۱۰۳۸ بی تربیت آزادی و قانون نتوان داشت؟
- ۱۰۳۹ مارکسیسم اسلامی
- ۱۰۴۰ اقتضای وقت
- ۱۰۴۱ جنگ تحمیلی
- ۱۰۴۲ زیبایی و مالکیت
- ۱۰۴۳ چند فیلم
- ۱۰۴۴ تو نمی‌مانی و می‌ماند جهان
- ۱۰۴۶ تویی که درد جهان را یگانه درمانی!
- ۱۰۴۷ تو عمر خواه و صبوری
- ۱۰۴۸ کاج!
- ۱۰۴۹ نکته

- ۱۰۵۰ مرگ و زیبایی
 ۱۰۵۱ چهره ماندگار
 ۱۰۵۲ دانی جان ناپلئون
 ۱۰۵۳ شطرنج
 ۱۰۵۴ طبری؛ عاشق ایران
 ۱۰۵۵ شطح!
 ۱۰۵۶ ترکیب کفر و ایمان
 ۱۰۵۷ لاف عقل
 ۱۰۵۸ مصلحت دید سازه
 ۱۰۵۹ صاحب‌دلی به مدرسه آمد ز خانقاه
 ۱۰۶۰ آینه بر سنگ زد آن خوش‌نگار
 ۱۰۶۱ تخت جمشید
 ۱۰۶۲ دیدار با اشرف پهلوی
 ۱۰۶۷ نقاشی
 ۱۰۶۸ سگ اصحاب کهف
 ۱۰۷۰ امیرپازواری
 ۱۰۷۱ وقتی لک‌لک‌ها پرواز می‌کنند
 ۱۰۷۳ مستی و راستی
 ۱۰۷۴ دنیا پر از آدم‌های خوب است!
 ۱۰۷۵ هزاره بوعلی
 ۱۰۷۸ ماشاءالله آقا!
 ۱۰۷۸ خذلان
 ۱۰۷۹ نسخه خلخال
 ۱۰۸۰ ده شب
 ۱۰۸۲ کانون نویسندگان ایران

- ۱۰۸۶ شورای نویسندگان و هنرمندان ایران
- ۱۰۹۰ لطف
- ۱۰۹۱ درباره زمین
- ۱۰۹۳ خرقة زهد و جام می
- ۱۰۹۴ عشق و بردگی
- ۱۰۹۵ مأمّن
- ۱۰۹۶ حافظ حاوید
- ۱۰۹۷ شرح حافظ حسینعلی هروی
- ۱۰۹۸ تو بزرگی و در آینه کوچک ننمایی
- ۱۰۹۹ جناب اخوی
- ۱۱۰۰ ذوق ایرانی
- ۱۱۰۱ جنگ و صلح
- ۱۱۰۲ مهربانی
- ۱۱۰۳ فروش کتاب
- ۱۱۰۴ شیرین ترین لحظه!
- ۱۱۰۴ تلخ ترین لحظه!
- ۱۱۰۴ جفت
- ۱۱۰۵ تمثیل
- ۱۱۰۷ الحیاة
- ۱۱۱۰ نور به معنی خاصیت
- ۱۱۱۰ آهن!
- ۱۱۱۱ چه خبر؟
- ۱۱۱۲ گر دلی داری بیا اینجا بباز
- ۱۱۱۵ شب یلدا
- ۱۱۱۶ سیگار!

- ۱۱۱۶ پاک شدن بانگ نی
- ۱۱۱۷ بجر در کوزه
- ۱۱۱۸ مقام انسان
- ۱۱۱۹ ز نام و نشان و گمان برتر است
- ۱۱۲۱ عم و دوباره
- ۱۱۲۱ بار امانت
- ۱۱۲۲ به کجا می‌برند درختان مرده را
- ۱۱۲۲ شی خوش است...
- ۱۱۲۳ از مارکس شاعر تا سعدی خداوندگار!
- ۱۱۲۴ تماشاگر واقعی
- ۱۱۲۶ سعدی خوانی به شیوه سایه
- ۱۱۲۷ حافظ برتر کدام است؟
- ۱۱۲۸ گو خورده باشید!
- ۱۱۲۹ خاطره‌ای از جمال زاده
- ۱۱۳۰ ۸ فروردین ۱۳۳۰
- ۱۱۳۱ هرچه پیش آید
- ۱۱۳۱ ما آبروی فقر و قناعت نمی‌بریم
- ۱۱۳۲ مصاحبه - مصاحبت
- ۱۱۳۳ لجوج! لجوج!
- ۱۱۳۴ ساحل ارس
- ۱۱۳۵ معرفة الرجال
- ۱۱۳۶ دیدار با هویدا
- ۱۱۳۷ شام در محیط گرمی صرف شد
- ۱۱۳۸ کلاس حافظ استاد شفیعی کدکنی
- ۱۱۳۹ اعتبار سخن عام چه خواهد بودن؟

- ۱۱۳۹ فضول محلّہ
- ۱۱۴۰ جمعیت ایرانی هواداران صلح
- ۱۱۴۳ شراب از دست پیغمبر ستانادا!
- ۱۱۴۴ می نوش و جهان بخش که از زلف کمندت...
- ۱۱۴۵ اگر شاعر نبودم
- ۱۱۴۶ تکنولوژی
- ۱۱۴۷ حیرت!
- ۱۱۴۸ آرزو - امید
- ۱۱۴۹ ابو جہل
- ۱۱۴۹ مرجان
- ۱۱۴۹ حزب تودہ ایران
- ۱۱۵۰ برنج مولایی
- ۱۱۵۱ رادیوی سایہ
- ۱۱۵۲ غلام این کلماتم کہ آتش انگیزد
- ۱۱۵۳ ذرہ بین چراغ دار
- ۱۱۵۴ وطن پرستانہ ترین غزل فارسی
- ۱۱۵۵ برادران غیور
- ۱۱۵۶ شجاعت سعدی
- ۱۱۵۹ عشق و نفرت
- ۱۱۶۲ نصیحت
- ۱۱۶۳ صدف خالی
- ۱۱۶۵ دفتر روشنائی
- ۱۱۶۶ زولبیا و بامیہ
- ۱۱۶۷ طرحی از من
- ۱۱۶۸ پدر بزرگ شدم

- ۱۱۶۹ عشق آزادی است
 ۱۱۷۰ آن کیست که می زند در ما را
 ۱۱۷۱ بیتی از بوستان سعدی
 ۱۱۷۳ دور باطل
 ۱۱۷۴ نظم و بی نظمی
 ۱۱۷۵ غزل های امام خمینی
 ۱۱۷۶ شعار های تظاهرات زمان انقلاب
 ۱۱۷۷ فال حافظ
 ۱۱۷۹ صوفی!
 ۱۱۸۰ تو رودکی را می ماهور...
 ۱۱۸۱ آقای [...] و دوستی و باقی قضایا
 ۱۱۸۴ نماز جمعه آیت الله طالقانی
 ۱۱۸۵ توفان منزوی
 ۱۱۸۷ جهد بی توفیق
 ۱۱۸۸ آن چنان زیباست این بی بازگشت
 ۱۱۸۹ گل پولاد
 ۱۱۹۲ سیا
 ۱۱۹۳ در عالم خاکی نمی آید به دست
 ۱۱۹۵ ره زین شب تاریک...
 ۱۱۹۶ گنج قارون
 ۱۱۹۷ چارلی چاپلین
 ۱۱۹۹ حافظ به سعی سایه
 ۱۲۰۴ حکایتی از بوستان سعدی
 ۱۲۰۵ دیزی
 ۱۲۰۶ این ریش پریشان به اشک آلوده

- ۱۲۰۹ آرمان
- ۱۲۱۳ در جهان هر کسی عزیز کسی است
- ۱۲۱۴ عقلت نمی رسه!
- ۱۲۱۵ برزخ
- ۱۲۱۸ ترجمه های قرآن
- ۱۲۱۹ بیتی از سعدی
- ۱۲۲۰ نمی دانم
- ۱۲۲۱ زنده شدن گذشته
- ۱۲۲۱ شوخی
- ۱۲۲۲ خط قرمز سایه
- ۱۲۲۳ این مردم خوب
- ۱۲۲۶ ان شاء الله
- ۱۲۲۷ جز در دل خاک هیچ مترنگه نیست؟
- ۱۲۲۸ دیوان واقعی حافظ
- ۱۲۳۰ شکاک
- ۱۲۳۱ تجربه فقر
- ۱۲۳۳ آفت هنر
- ۱۲۳۴ بدهی به کیوان
- ۱۲۳۴ آه که فریاد داشت درد
- ۱۲۳۵ ابوالحسن خرقانی
- ۱۲۳۶ پیشگویی
- ۱۲۳۷ شعر ضد شاه نادرپور
- ۱۲۳۸ غم بی درختی
- ۱۲۳۹ دولت موسیقی
- ۱۲۳۹ ذهن ریاضی پرورد

۱۲۳۹	هفت
۱۲۴۰	غم غریبی
۱۲۴۰	حافظ قزوینی
۱۲۴۱	تلخ‌ترین شعر سایه
۱۲۴۱	تأخیر بانگ‌نی
۱۲۴۲	بخت بزرگ
۱۲۴۲	هنر برای هنر
۱۲۴۲	حافظ و سمفونی ۶ بتهون
۱۲۴۳	کشف زبان فارسی
۱۲۴۳	ایران؛ زنده و آینده
۱۲۴۴	اخوان و جار
۱۲۴۴	بادساران هوا
۱۲۴۵	شعر تلخ
۱۲۴۵	خوگری
۱۲۴۵	پایان‌نامه
۱۲۴۶	زمانه بی‌پدر و مادر است و می‌ترسم
۱۲۴۷	شکسته‌دل‌تر از آن ساغر بلورینم...
۱۲۴۷	شهریارا تو بمان...
۱۲۴۸	در مطاعن سرمایه‌داری
۱۲۴۸	حرف حساب
۱۲۴۹	استقبال از غزل خود!
۱۲۴۹	بیتی از یک نامه منظوم
۱۲۴۹	وعید!
۱۲۵۰	شادی مولانا
۱۲۵۰	دمکراسی

- ۱۲۵۰ مولانا و حافظ
- ۱۲۵۱ شاعران آسمانی
- ۱۲۵۱ مسجد شیخ لطف الله
- ۱۲۵۱ پند پدر
- ۱۲۵۲ چراغ
- ۱۲۵۲ زهی همت!
- ۱۲۵۲ کلیدر
- ۱۲۵۳ سراب
- ۱۲۵۴ دوستان تمام وقت
- ۱۲۵۵ استاد شفیق کدکنی و «حافظ به سعی سایه»
- ۱۲۵۵ دیدار کسرای با امام خمینی
- ۱۲۵۵ کابوس
- ۱۲۵۶ قحط الرجال
- ۱۲۵۶ اندوه بی پایان
- ۱۲۵۷ حکمت عملی
- ۱۲۵۸ گرفتاری های این گفتگو
- ۱۲۶۰ هنر حذف
- ۱۲۶۰ تحمل شعر بد
- ۱۲۶۰ چرا دیگر شاعر نیمایی نیستم؟
- ۱۲۶۱ به یاد درویش خان
- ۱۲۶۲ فرهنگ
- ۱۲۶۲ گذرنامه ایرانی
- ۱۲۶۳ بیگانگی با فرهنگ
- ۱۲۶۳ سینه بی کینه
- ۱۲۶۴ عادت

۱۲۶۴	خوشبینی سرشتی به آدمها
۱۲۶۴	فاطمه سیاح
۱۲۶۵	چهاردیواری امروز ایران
۱۲۶۵	شطحات الصوفیه
۱۲۶۶	سرود شاهنشاهی
۱۲۶۶	نکته بدیهی
۱۲۶۷	روشن تر از افتاب مردی...
۱۲۶۹	روایت سایه از این مصاحبت
۱۲۷۱	مرگ را بر من دشوار مکن!
۱۲۷۲	سر بگذاریم وقت خواب رسیده است
۱۲۷۵	فهرست‌ها
۱۲۷۷	فهرست اشخاص
۱۲۹۳	فهرست اماکن، احزاب، انجمن‌ها
۱۲۹۸	فهرست کتابها، روزنامه‌ها و مجلات و فیلم‌ها
۱۳۰۳	تصاویر

چند کلمه

۱. کتابی که پیش رو دارید، ماحصل چندصد ساعت مصاحبت آزادوار و بی‌آداب و ترتیب ما با سایه است؛ از خرداد ۱۳۸۵ تا بهار ۱۳۹۱ که آخرین نمونه‌های کتاب را تلفنی با سایه بررسی می‌کردیم.
- این کتاب البته دربرگیرنده همه آنچه در صحبت سایه دیده و شنیده‌ایم نیست؛ نه حجم کتاب چنین اقتضایی داشت و نه روزگار و مصلحت‌سنجی‌های سایه و ما چنان مجالی می‌داد؛ اما هرچه در این کتاب می‌خوانید، شنیده‌ها و دیده‌هایی است مستند به صوت و تصویر و ما از این حیث تا حد وسواس امانت‌دار بوده‌ایم.
۲. اساس کار ما در این کتاب – جز در موارد معدود – انتقال دقیق و بسامان دیده‌ها و شنیده‌ها مان بوده؛ بی‌تحلیل و بی‌تحقیق و بی‌داوری.
۳. اصلی که کوشیده‌ایم در کتاب رعایت کنیم و سایه هم بر آن تأکید تام داشت، حفظ حرمت اشخاص بوده است. بنابراین از کنار خیلی از مطالب به کلی گذشتیم و در مواردی اسم افراد حذف شده است و اگر امکان حذف اسم وجود نداشت، مطلب طوری تدوین و اصلاح شده که به کسی برنخورد. باید بگوییم، به خاطر رعایت این اصل، مطالب مهم و جالب فراوانی نقل نشد یا چنان که باید و شاید نقل نشد.
۴. گفتگوی من با سایه انتقادی بوده است و بحث‌های داغ و گاه تند و تیزی باهم داشته‌ایم. در تنظیم و تدوین کتاب از کنار انتقادهایم و سخنان من گذشتیم چون معتقدیم که خواننده این کتاب می‌خواهد حرف‌های سایه را بخواند و وظیفه ما در این کتاب ثبت و ضبط و تنظیم و انتقال حالات و سخنان سایه است و نه چیز دیگر.

۵. هدف و آرزوی ما این بود، که این کتاب اجمالاً تصویری جامع و منسجم از ساحات گوناگون زندگی و شخصیت سایه عرضه کند. بخش بزرگ زندگی و شخصیت سایه البته صبغه فرهنگی دارد اما سیاست نیز حضوری بالنسبه ملایم اما مؤثر در زندگی او داشته است.

ما با سایه بحثهای درازدامنی در باب مسائل سیاسی و اجتماعی داشته‌ایم، اما برای این کتاب، صرفاً چکیده کم‌رنگ اما سودمند و روشنگری که در حد ضرورت چارچوبهای فکر و عمل سیاسی - اجتماعی سایه را نشان می‌داد، تدوین و در فصلی به نام «در پیشگاه مردم» نقل کردیم. اعم اغلب مباحث این فصل هم معطوف به ایام جوانی سایه بوده است. این فصل - و نیز مباحث دیگری در این باب که در جای جای کتاب آمده بود - به خواست مؤکد - و در واقع بسیار بسیار مؤکد - سایه حذف شد. ما با این کار مخالف بودیم؛ اما البته حق سایه می‌دانیم که تصمیم بگیرد چه مطالبی در این کتاب بیاید یا نیاید. به قول حافظ:

میل من سوی وصال و قصد او سوی فراق

ترک کام خود گرفتیم تا برآید کام دوست

۶. تحریر متن کتاب به عهده من بوده است اما به همراه عاطفه به خانه سایه می‌رفتیم و از سر شب تا پاسی پس از نیمه شب و گاه تا صبحه‌دم پای صحبت سایه می‌نشستیم؛ با عاطفه تصمیم می‌گرفتیم که امشب چه مباحثی را با سایه مطرح کنیم که البته تیرمان عموماً به سنگ می‌خورد و سایه کار خود را پیش می‌برد؛ با عاطفه چند صد ساعت صوت و تصویر ضبط شده را چند بار شنیدیم و تفکیک و طبقه‌بندی کردیم و آن همه را بر کاغذ آوردیم. با همفکری هم به ساختار کتاب - همین نظم پریشانی که می‌بینید - رسیدیم. او بود که هر صفحه‌ای را که می‌نوشتیم مکرر می‌خواند و آراسته و پیراسته می‌کرد. بارها و بارها نمونه‌های چاپی را با هم ویرایش کردیم و نظم و نسقی به این انبوه مطالب پراکنده دادیم. می‌خواهم بگویم - جز در مواردی که من اظهار عقیده کردم و طبعاً مسئول آن هستم - هر عیب و ایرادی که در کتاب می‌بینید، عاطفه هم در آن شریک است.

۷. نمی‌خواهم ذکر مصیبت کنم و از دشواری‌های گاه در مانده کننده این کار بگویم. آنها که سایه را از نزدیک می‌شناسند و از چند و چون جلسات ما با او اجمالاً اطلاع دارند، می‌دانند گرد آوردن و تنظیم و تدوین این همه معلومات درباره زندگی و شعر و اندیشه سایه چقدر شاق و ای بسا مالایطاق بوده است... اما باید بگویم که بخت با ما یار بود که امور فنی این کتاب به عهده همت مردی پخته، کار دان، نجیب، دانا و دلسوز قرار گرفت که هرگز در برابر آن همه دشواری و نیز تغییرات مستمر کلافه کننده‌ای که ما در ساختار کتاب می‌دایم، روی ملال درهم نکشید و با دقت و سرعت کار کتاب را پیش برد؛ استاد بیوک رضایی که اگر سایه ایشان بر سر امور فنی کتاب سایه نبود، بی‌شک به این زودی ما این کتاب سامان نمی‌یافت. دیر زیاد آن بزرگوار خداوند!

۸. همچنین باید تشکر کنیم از استاد محمد باقری - دوست زلال و مهربان سایه و ما - که هم عکسهای خود را از سایه در اختیار ما گذاشت و هم با دقت متن کتاب را خواند و نکات سودمندی را یادآوری کرد و نیز دوستان نازنینم شهریار شاهین‌دژی و محمدافشین وفایی که با گشاده‌دستی مجموعه عکسهای خود را از سایه در اختیار ما قرار دادند، و باید سپاسگزاری کنم از مدیر فرهنگ پرور و بزرگوار انتشارات سخن، جناب آقای اصغر علمی که دلسوزانه پیگیر کار این کتاب بودند و پیشنهادهای سودمند و راهگشایی مطرح کردند. قطعاً این کتاب مرهون «استرس»های مثبت مداومی است که اصغر آقای علمی، از پشت تلفن به نگارنده این سطور «هدیه» می‌کردند.

۹. حسن ختام این گفتار - و ختامه مسک - تشکر مخصوص ماست از آن عرقه دریای موج، استاد محمد فدایی، که بی‌آنکه کتاب را دیده باشد، جوانمردانه با پیش گذاشت و مسئولیت غلطهای چاپی احتمالی آن را بر عهده گرفت.

والحمد لله اولاً و آخراً

اول اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۱